

Att ryckas upp från barndomens land

Häromdan såg jag *Mästare Cheng*, en ny dramakomedi av Mika Kaurismäki. En kinesisk man som förlorat sin fru i en olycka anländer till en by i finska Lappland tillsammans med sin unge son. Mannen står i tacksamhetsskuld till en finländare han träffat i sin hemstad Shanghai. ”Finland är världens bästa land” har denne aningen etnocentriske finländare sagt till kinesen. ”Finland blir bra för din pojke.”

På ett sympatiskt sätt fokuserar filmen på det aktuella ämnet ”kulturer som berikar varandra”. Ändå lämnade jag biosalongen förbryllad. Enligt filmmakarna räcker det med några bybors vänlighet, lite fotbollsspel samt en ny cykel för att den moderlöse pojken ska slå rot i den nya miljön. Har han inga släktingar eller goda vänner som han är fäst vid hemma i Kina? Hur blir det med hans språkliga utveckling i den lappländska glesbygden? I pojkens liv finns kanske något som heter fosterland? Denna må bra-film handlar rätt mycket om matlagingskonst, men människan lever icke av bröd allena.

Filmen trivialiserar ett allvarligt ämne: småbarn som *expats*. En vuxen som beslutar att emigrera gör ett medvetet val. Ett barn som följer med har inget val. Konsekvenserna varierar beroende på barnets personlighet, men i vissa fall kan de bli dramatiska.

Belgiskan Amélie Nothomb som bott i Japan som liten gjorde temat ”barndomens förlorade paradiset” till sitt författarskaps stormöga. Att bli uppryckt med rötterna är ämnet i den dansk-koreanska Maja Lee Langvalds självbiografiska bok *Hon är arg*. Där är det i synnerhet adoptionsindustrin som står i fokus. Ibland behöver man inte vara adopterad för att känna sig traumatiserad.

På ett nordiskt seminarium om flerspråkig litteratur där jag var i våras uppträdde den isländske poe-

ten Kristian Guttesen, som uppfattade sig som dansk. I sin självbiografi skriver han att han är ”uppvuxen i Danmark”. Egentligen flyttade han bort från Köpenhamn när han var tio år, lika gammal som pojken i Mika Kaurismäkis film. ”Jag har förlorat min danska”, berättade poeten. ”Men du läste väl danska i skolan på Island?” undrade jag. ”Det var inte samma sak.” Det lät som om en skatt tagits ifrån honom, som om han levde med en känsla av att ha blivit bestulen på ett liv.

En väninna till mig bodde i Schweiz som barn och blickar bakåt med smärtsam nostalgi. I vilken utsträckning är hennes eller Nothombs minnen av de förlorade miljöerna verkliga? Är det kanske fantomminnen som konstruerats av det vuxna jaget? Kan det vara frågan om längtan till barndomens landskap som sådant? Ett landskap där man en gång varit hel, i motsats till trasig.

Min morfar var född i en judisk *shtetl* i Vitryssland, i en familj som tillhörde den ryskspråkiga minoriteten. Han lämnade sina hemtrakter i början av 1920-talet för att studera. Han berättade om sin hemby där olika etniciteter samsades med varandra på ett idealiskt sätt. Där var allting som det egentligen ska vara, enligt honom.

I globaliseringens och kulturmångfaldens tidevarv förväntas individen röra sig ledigt mellan olika miljöer. Trots att jag är van vid att fritt röra mig mellan olika länder känner jag ibland marken gunga under mina fötter. Det händer att mitt minne har svårt att placera ett ansikte som förefaller bekant i rätt sammanhang, i rätt land.

När jag flyttade till Finland var jag fullvuxen. I den egenskapen hade jag de psykologiska mekanismer som behövdes för att klara av en så stor omställning. Men det måste vara mycket sorgligt att uppleva hemkänsla bara i sin tidiga barndom.

ZINAIDA LINDÉN